„KULTŪROS“ KNYGYNĖLIS
Nr. 26—27.

Dr. V. VIRŠILA
L. Un-to lektorius.

NUSIKALSTAMUMAS ir KOVA SU JUO

I d.

„KULTŪROS“ BENDROVĖS LEIDINYS
Šiauliai, Dvaro g. 83.

„KULTŪROS“ KNYGYNĖLIS
Nr. 26—27

V. VIRŠILA (L. Un-to lektorius).

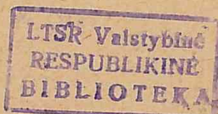
NUSIKALSTAMUMAS ir KOVA SU JUO

Pasaulio pikta ir neteisybė, veikianti į žmogaus pasielgimą.

I d.

:-: „Kultūros“ b-vės leidinys/Šiaulai :-:

Išspausdinta „TITNAGO“ spaustuvėje Šiauliai,
Bažnyčios g-vė. 58.

Nusikalstamumas ir kova su juo.

Pasaulio pikta ir neteisybė, veikianti į žmogaus pasielgimą.

I.

Pirmykštis žmogus, kad įgytų sau reikalingų pragyvenimui reikmenų ir patenkintų savo menkus reikalavimus, privalė vesti nuolatinę, griežtą, be pasigailėjimo, žūtbūtinę kovą su tokiais pat gyvūnais, kaip jis pats, ir su laukiniais gyvuliais, dažnai daug kartų stipresniais už jį. Nugalėdavo stipresnysis ir labiau prisitaikiusis prie gyvenimo apystovų, o silpnesnieji būdavo pasmerkti vergauti ar pražūti. Nugalėtojas diktuodavo įstatymus ir įvykindavo juos gyveniman; ką tik jis darydavo, būdavo laikoma geru bei teisingu; o nugalėtųjų ir žūvančiųjų reikalai bei jausmai nebūdavo imami domėn.

Tačiau nugalėtojų viešpatavimas paprastai tęsėsi neilgai, nes, paremtas prievarta, jis jau iš pat pradžios turėdavo savyje savo pražūtiės užuomazgą. Paprastai nugalėtieji, jei tik jie nežūdavo ar neišsigimdavo del nepakenčiamų darbų bei

skurdo, išdirbdavo savyje tokią galybę, kuriai neįstengdavo prieš veikti jų nugalėtojai, kurie neapmokamo darbo, prabangos bei perteklių dėka nustodavo savo pajėgų ir vėliau ar anksčiau pakliūdavo savo buvusių vergų vergijon. Tąsyk jau buvusieji vergai diktuodavo įstatymus ir įvykindavo juos gyveniman; ką tik jie darydavo, būdavo laikoma geru bei teisingu; o jų buvusių ponų reikalai bei jausmai jau, žinoma, nebūdavo imami domėn.

Nesuskaitoma daugybė tokių tragedijų, lydimų nugalėtojų džiūgavimais ir nugalėtųjų vaitojimais bei priešmirtinėmis konvulsijomis, atsitikdavo žmonijos istorijoje ir žmogaus sieloje jos paliko gilias nenykstančias žymes. Tai buvo galingojo teisė: teisus buvo tas, kas buvo galingas, ir del to būtent jis buvo teisus, kad jėga buvo jo pusėje; o kaltu likdavo tas, kas buvo silpnas, ir jo kaltė buvo jo silpnybėje; savo laiku, būdama vadinamos gamtinės atrankos bei rasės pagerinimo pagrindu, galingojo teisė sulošė didelę rolę žmonijos likime; o mūsų laikais į ją reikia žiūrėti, kaipo į senovės pergyvenimą, nuo kurio žmonija vis dar negali atsikratyti.

Ir dabar kaip pirmiau pasaulio galiūnai diktuoja įstatymus, neužmiršdami, aišku, pirmiausia savo reikalų, ir įvykdo juos gyveniman, pasiremdami jėga, esama jų rankose; ką tik jie daro, jų laikoma geru

Pirmykščio žmogaus kova del urvo.

bei teisingu, o į silpnesniosios pusės reikalus ir jausmus atsižvelgiama labai nevienodai įvairiais laikais ir pas įvairias tautas. Pas senovės, pav., romėnus, kurių teises mes stropiai tyrinėjame, ponas galėjo be jokios atsakomybės užmušti savo vergą, bet jei atsitikdavo, kad vergas užmušdavo savo poną, tai, be paties kaltininko, būdavo už tai baudžiami mirtimi visi, nors ir visai nekalti vergai, priklausiusieji užmuštajam ponui.

Viduramžio feodalas naudojosi link savųjų pavaldinių pirmos po jungtuvių nakties teise (jus primae noctis). Dar ligi praeitojo šimtmečio pusės dvarininkas naudojosi neapmokamu savo baudžiauninkų darbu. Dar šio šimtmečio pradžioje tebebuvo baudžiami rykštėmis valstiečiai, kaliniai ir baustieji kareiviai, kuomet kiti luomai nuo tos žeminančios bausmės jau senai buvo laisvi. Šių laikų karai, reikalaujantieji žmonių gyvybių bei liaudies lėšų daugybės, vedami ne masių sutikimu, ant kurių pečių kraujama visa jų sunkenybė, o del valdovų komercinių tikslų bei garbės godumų. Pirmykščiai žmonės elgėsi daug atviriau, o mūsų laikų — dviveidžiai ir savo galingojo teisę pridengia aukštais obalsiais, pav.: žmonijos meile, prislėgtųjų apgynimu, visuomenės labu ir t.t.

Pirmykščiam žmogui kovoj už būvį tekdavo susidurti su įvairiais gamtos reiškiniais: nuo šalčio stingo kraujas jo gys-

lose ir drebėjo jo kūnas, nuo lytaus jis permirkdavo kiaurai ir jo menkas butas palikdavo apsemtas; jis galėjo būti perkūno nutrenktas, kai slapstėsi po išsišakojusiu medžiu; plaukdamas per plačias vandens erdves, jis galėjo nepergalėti smarkios srovės ir pražūti verpetuose; kiekvienas jo neatsargus žingsnis ant prarajos kranto buvo pavojingas jo gyvybei, nes jis galėjo suklupti, nupulti į bedugnę ir mirtinai užsimušti ir t. t.

Motina gamta, lepinusi kartais pirmykštį žmogų šiltais saulės spinduliais bei gausiu maistu, dažniau elgdavosi su juo labai žiariai ir be pasigailėjimo baudė jį už kiekvieną jo klaidą bei užsižiopsojimą. Pirmykščiam žmogui, nepažįstančiam amžinų bei neatmainomų gamtos įstatų, buvo visiškai nesuprantamos visokios nelaimės, krintančios ant jo galvos iš tos pusės. Jis matė gamtos reiškinių galybę, bijojo jų ir jautėsi delto visai bejėgis. Gamtos reiškiniai rodėsi jam kažkuo aukštesniu, kas nenorėjo skaitytis su jo supratimais apie teisingumą. Daugelyje atsitikimų gamtos reiškiniuose, nesuprasdamas jų reikšmės bei priežastinių ryšių, pirmykštis žmogus pastebėdavo net sauvališkumą bei kaprizus, atkreiptus prieš jį asmeniškai. Sulygindamas ir matydamas panašumą tarp gamtos reiškinių ir jo paties, pirmykštis žmogus ėmė primetinėti jiems savo asmens ypatybes bei ko-

kybes: valdžios godumą, žiaurumą, kerštingumą ir kt. ir net savo išvaizdą. Tuo būdu atsirado dievai sulig žmogaus pavidalu bei panašumu, kas antropomorfizmu vadinama; tuo būdu atsirado ir pirmykštė tikyba. Į dievišką aukštybę iškeldavo tokius gamtos reiškinius, kurie ar šiaip ar taip imponuodavo žmogui, pav., ugnį, griausmą, saulę, jūrą, vėją ir t. t.

Laikydamas savo dievus panašiais į save, pirmykštis žmogus manė, kad juos galima padaryti sau prielankiais maldomis, apeigomis, aukomis ir t.t. ir užtraukti ant savęs jų rūstybę bei nepatenkinimą nenulaukumu, nepagerbimu, nepildymu įsakymų ir t. t. Sutvėręs sau dievus, pirmykštis žmogus pradėjo jaustis jau ne tokiu bejėgiu, nes matė juose kai kurią paramą, nuo kurios galima buvo laukti pagalbos sunkioje gyvenimo valandoje. Dievai sulig pirmykščio žmogaus supratimu turėjo pildyti jo reikalavimus ir pagelbėti jam jo geruose bei negeruose darbuose. „Dievai! pagelbėkite man nuvalyti nuo lauko mano pasėlį, duokite man pasisekimą medžioklėje, padėkite man nugalėti, apiplėšti ir suėsti mano kaimyną“ — tai būdavo paprastos pirmykščio žmogaus maldos. Kadangi tokios maldos išeidavo iš abiejų kovojančių pusių, tai dievai dažnai atsitikdavo kebliame padėjime: kuriai pusei padėti, kuriai atsakyti. Tačiau tokie keblumai būdavo nevisumet‘

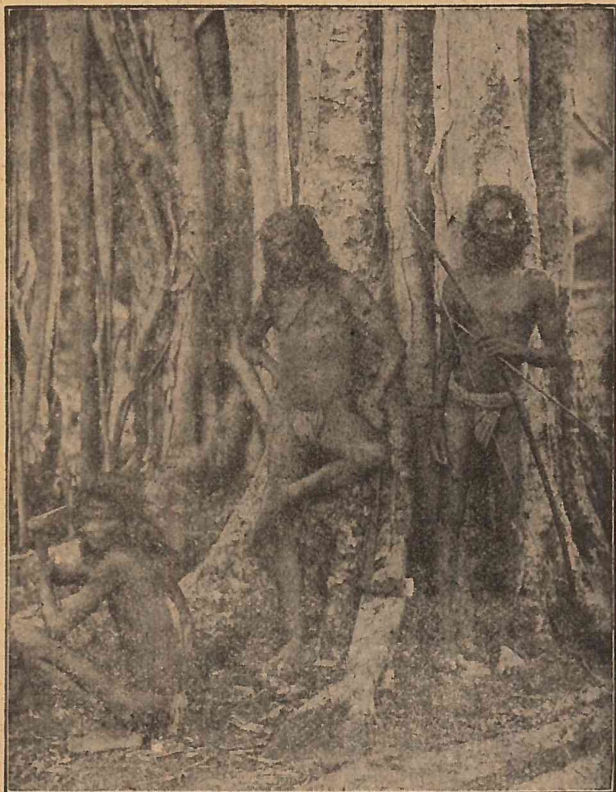

Levtelė su piktųjų dvasių bei įvairių ligų ir nelaimių vaizdais.

nes kartais kiekviena kovojanti pusė turėjo savus atskirus dievus, kurie, mylėdami savo garbintojus, veikliai jiems padėdavo ir kovodavo net su savo dieviškais priešingos pusės draugais. Už žmonių reikalavimų pildymą dievai būdavo gausiai apdovanojami aukomis (žymus balaisvis, riebus avinas), pagarbinimais ir t. t., o už nepildymą — juos koliojo ir net mušė. Pav., persų karalius Kiras nuplakė jūrą už audringą pasielgimą.

Negalima pasakyti, kad mūsų laikų „aukštai kultūringa“ žmonija labai toli nužengė nuo savo laukinių pratėvių. „Dieve! padėk mums priešą nugalėti“ — meldžiasi dabartiniu laiku abi kovojančios pusės vienam Dievui; bet toje jų maldoje nesunku pastebėti visai kitokią prasmę: „Dieve! padėk mums išnaikinti kuo daugiausiai mūsų priešų, apiplėšti juos, sunaikinti jų šalį, o jos gyventojus paversti mūsų ekonominiais bei politiniais vergais“. Ši malda skamba Dievo išniekinimu; su tokia malda tinkamiau būtų kreiptis ne į Vieną Dievą, meilės bei atleidimo Dievą, o greičiau į velnią, kaipo visokio pikto ir neteisybės šaltinį.

Iš viso, kas pasakyta, galima matyti, kad nei galingojo teisė, nei gamtos reiškiniai, nesuprantami pirmykščio žmogaus, nei jo tikybiniai supratimai negalėjo veikti į jį dorinančiai.

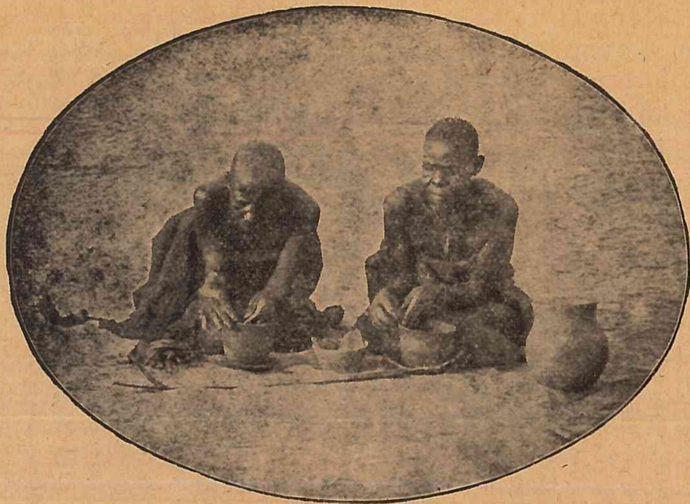

Pirmykštis žmogus maisto ieškodamas po girias bastėsi.

II.

Tolimesnėj gyvenimo istorijos eigoj žmogus, susipažindamas su aplinkiniu pasauliu, galėjo pastebėti, kad gamta visgi nėra taip žiauri bei nepermaldaujaina, kokia gali pasirodyti pirmu žvilgsniu. Jis galėjo įsitikinti, kad su gamta kai kada galima susikalbėti ir tada ji darosi maloninga bei linkusi prie visokių kompromisų; del to reikia tik arčiau ji pažinti ir prie jos prisitaikinti. Pav: nuo šalčio puikiausiai galima apsisaugoti, pridengus savo kūną žvėrių kailiais ar kitu bet kokiu menkai perleidžiančiu šilimą drabužiu; nuo lytaus galima pasislėpti, pritaisius ant savo bokužės lėkštą stogą, nuo kurio vanduo nubėgs del savo svorio; patrynęs kitą į kitą du smalingo medžio gabalėlius arba sudavus titnagu į titnagą galima gauti kibirkštis ir sukurti ugnis, tinkama susišildyti, maistui gaminti ir metalams tirpinti, iš kurių po to galima padaryti įvairūs įrankiai ir t. t. Dar daugiau, žmogus, be to, pastebėjo, kad gamta kartais galima priversti sau tarnauti. Pav.: pritaisius prie laivo būrę galima priversti vėjas su dideliu greitumu varyti jį vandens paviršumi; smarki upės srovė galima priversti sukti malūno ratus ir t. t.

Panašūs išradima reikalavo įtempto ilgų amžių žmogaus minties darbo. Tai buvo žmogumi gamtos užkariavimas, ku-

Pirmykštis žmogus gaminasi iš molio indus.

ris įvykdavo atkakliai žingsnis po žingsnio ir galų gale privedė žmoniją prie dabartinės kultūros. Tačiau žmogaus pasiekta aukšta kultūra, davusi jam galimybę patogiau įsitaisyti ir palengvinti sau darbą mažą įtaką padarė į jo dorą. Šių laikų žmogus, apsitaisęs mados kostiumu, mažai visgi kuom skiriasi nuo savo laukinio pratėvio. Jis dargi daug pavojingesnis už pastarąjį, nes savo aukštos kultūros dėka gali padaryti daug daugiau pikto. Pirmykštis žmogus, pav., savo kardu, jėtimi bei strėlomis galėjo išsyk atimti gyvybę tik vienam žmogui, o mes, susipažinę su sprogstančiais gaminiais, vienu akimirksniu sunaikinam tūkstančius. Pirmykštė vergija niekis, sulyginus su mūsų laikų ekonomine vergija, kai vergas, būdamas tarytum visiškai laisvas, turi pilną teisę laisvai mirti badu arba lėčiau nuo nepakeliamų darbų, skurdo ir surištų su jais ligų. Pirmykštis vergas, sustiprėjęs, galėjo lengvai nugalėti savo poną, nuo kurio jis mažai tesiskyrė, o šių laikų vergui tai padaryti daug sunkiau, nes jo ponas protingesnis bei gudresnis už jį. Jeigu jam kartais ir pavyksta atsikratyti varžančių jį pančių, tai visgi ilgai jam netenka viešpatauti, nes valdyti jis nesugeba. Paprastai greit jis patenka į naują dar blogesnę įvairių prašaleivių bei apkvaišusių fanatikų ideologų vergiją, pav., Napoleono, Trockio, Lenino ir kt. Šiuo

žvilgsniu visiems gerai žinomi Francūzijos bei Rusijos pavyzdžiai yra labai ryškūs. Šalys, kurios vengdamos revoliucijų, žengė taikaus progreso keliu,. pasiekdavo geresnių rezultatų, nors šis kelias ir atrodo ilgesnis. Antrą pusę vertus, visokių rūšių bei laipsnių vergų valdytojai privalo nuolat atminti, kad juo smarkesnė būna priespauda, juo stipresnė prieš ją reakcija, užtat, besinaudodami vergais, jie neturi atimti nuo jų galimybės ieškoti savo likimą pagerinti taikiu būdu, pav.: laisvu žodžiu, spauda, organizacijomis, susirinkimais ir tt.

Šių laikų kultūringas žmogus iškraipė net savo paprasčiausių gamtos reikalavimų patenkinimą. Valgio reikalavimą jis patenkina išlepintu rajumu, prarydamas tiek maisto dalykų bei gėralų, kiek pakaktų dešimčiai alkanųjų. Dauginimosi reikalavimą jis pastatė į tokią siaurą vagą, kurioje jis jokiu būdu negali išsitekti; bet šie granito krantai, dirbtinai išgalvoti šių laikų prietarų, nesugeba sulaikyti galingos naturalės srovės ir ji, negalėdama plaukti paprastu būdu, išsigimė ir virto onanistiniais aktais (prostitucija), nieko bendra su dauginimosi tikslu neturinčiais. Visiškai naturalus reikalavimas rūpintis savo karta varžomas iškraipytos visuomenės nuomonės, nepalankių ekonominių sąlygų ir esamos pažiūros į teisėtus bei neteisėtus vaikus duoda rezultate nesu-

skaitomą daugybę prasikaltimų, vaikžudysčių bei pamestų kūdikių. Savo šaltu, šiurkščiu ir beširdžiu atsinešimu visuomenė iš pamestų kūdikių daro prasikaltėlius, kuriuos paskiau gaudo, apkala pančiais, kiša į kalėjimus ir masiniai galabija kaip šunis-valkatas ir tt.

Bendrai sakant, kultūringas žmogus daug pavojingesnis, negu plėšrusis gyvulys, kuris niekumet neiškraipo savo naturalių geismų: jis teėda tiek, kiek jam reikia; geria, kol numalšina troškimą; patelė, nežiūrėdama pavojaus gyvybei, gina savo vaikučius ir tt. Būdamas sotus paprastai niekam nepavojingas, o sotus gyvulys-žmogus yra pavojingesnis už alkaną vilką, nes jo apetitai neturi ribų.

III.

Arčiau pasižindamas su ivairiais gamtos reiškiniais, pirmykštis žmogus vis labiau įsitikindavo, kad jų daugumoje visiškai nėra nieko nepaprasto ir kad del to nėra jokio reikalo juos dievinti. Taip privedė iš palengvo prie dievų nuvainikavimo. Dievai dar ilgą laiką po to pasilikdavo savo vietose, palaikomi savo ištikimų tarnų vaidilų, turinčių iš jų daug naudos, bet jau niekas daugiau rimtai jais netikėdavo, palaikydamas su jais vien tik formalius santykius sulig sena atmintimi bei papročiu. Tai privedė žmoniją prie tikybinio indiferentizmo. Tikybinis

dvasios pakilimas masėse pradėjo būti pastebimas tik retkarčiais, sukildamas tik trumpam laikui, pav., kokių nors visuomenės nelaimių įtakoje. Vaidiloms vis dažniau prisieidavo dirbtinai palaikyti tikybinį ūpą masėse puikia šventyklų architektūra, dievmaldybių bei apeigų iškilmingumu, veikiančiu į masių vaizduotę dviprasmiais orakulais, stebuklais, bauginimu, jaudinančiais pamokslais ir tt.

Tačiau tokiu būdu negalima buvo daug atsiekti. Tiesa, žmogaus ūpas galėjo laikinai pakilti visokių iškilmių įtakoje, bet, sugrįžęs namo prie savo paprastų apystovų, žmogus vėl darėsi indiferentišku prie savo dievų ir jo atsinešimas prie jų tebeliko toks pat formalis, kaip ir prieš tai. Daug tam padėdavo ir patys vaidilos, kurie daugelyje atsitikimų gobšūs, veidmainingi ir turėjo savyje dar daug kitokių ydų. „Harupex, harupicem cum vidisset, riderecoepiti“ (vaidilos susitikdami paslaptingai šypsosi) — pastebėjo romėnai; paprastoji publika nebe pamato galėjo manyti, kad jie kvailina ją. Maža ką pamokinamo galėjo žmogus pasemti ir iš savo dievų pavyzdžių, nes jie, sulig jo supratimu, turėjo savyje visas jame pačiame esamas ydas bei silpnybes tik daug didesniame maštabe.

Visa tai laipsniais ardė stabmeldžių tikybą ir priruošė žmoniją priimti didį krikščionių mokslą. Užtat, kai mūsų eros

pradžioje galingai visam pasauliui suskambėjo didis Kristaus žodis, jis nesutiko rimto pasipriešinimo. Jam priešinosi vaidilos, jausdami gemančiame moksle savo pražūtį. „Nukryžiuok Jį“ — šaukė jie, nesuprasdami, kad didi idėja negalima nukryžiuoti, nes ji nemari. Priešinosi jam taipogi pasaulio valdovai, įspėdami jame pavojų savo valdžiai. Bet masės jam nesipriešino; jos duodavo daugybę tikinčiųjų, kurie už jį noriai priimdavo kankinių mirtį. „Eikite pas Mane visi pavargėliai ir Aš suraminsiu jus!“ Ir žmonės ėjo į tą meilingą šaukimą, ir gaudavo tokį moralį nusiraminimą, kokio dar niekumet nebuvo matę. Moralė krikščionybės reikšmė buvo labai didelė, nes ji skelbė visų žmonių lygybę, brolybę, meilę bei kalčių atleidimą. Šios didės idėjos buvo ne vien tik teoretinės, bet giliai įpuolė į tikinčiųjų sielas ir tvirtai buvo vykinamos gyvenime. Kelią rodančiu ženklu tikintiems buvo kryžius ir jo aukštieji idealai. „Šiuo pergalėsi“ — buvo krikščionių obalsis ir jie užkovojo pasaulį; persekiojama krikščionybė virto viešpataujančia.

Tačiau masės nedaaugo dar ligi Kristaus mokslo ir iškraipė jį. Kryžiaus ženklu jos padengdavo ir inkvizicijos laužus, kuriais kesinosi nuslopinti visokią laisvą uintį, ir priverstiną ugnimi bei kardu krikščionybės platinimą tarp tebesančių dar stabmeldžių. Kalvinas, pav., kankino ir

degino daugybę žmonių už jų isitikinimus. Kryžiuočiai su kryžiaus ženklu ant savo apsiaustų ginklu platino krikščionių tikybą tarp mūsų broliškos giminės Prūsų, pergalėjo, pavergė ir ištautino juos. Iš lietuvių pusės jie sutiko tokį griežtą pasipriešinimą, kad nugalėti jų nesugebėjo; jėga platinamas Kristaus mokslas buvo jiems nekenčiamas. Tačiau taikos keliu krikščionybė buvo įvesta Lietuvoje be jokių kliūčių ir tt.

Kadangi aukštosios krikščionybės idėjos ėmė remtis prievarta, kuri ne tik neturi jokios įrodančios vertės, o net biaurina geriausius sumanymus, tai jos nustojo savo moralio prestižo, žmonės paliovė tikėję jomis ir pradėjo atsinešti prie jų taip pat formaliai bei indiferentiškai, kaip ir stabmeldžiai. Tikėdami Jezum, jie tenkinosi vien malda ir apeigomis, o savo elgesiais labai atitolo nuo Kristaus mokslo. „Mylėk savo artimą, kaip pats save!“ mokė Kristus, bet šių laikų žmonija savo elgimusi iškraipė šį aukštą mokslą šiaip: „mylėk pirmiausiai pats save, o savo artimam rodyk savo meilę tik tiek, kad nepatektum kaltinamųjų suolan“. Tačiau kadangi yra daugybė įvairių būdų eksploatuoti žmogų nelaužant įstatymų, tai juos ir naudoja, bemylėdami savo artimą. „Ir atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams“ — kasdieną meldžiasi šių laikų krikščionys, bet iš

tiesų jie ne tik nedovanoja savo kaltininkams, o stengiasi jiems skaudžiau atkeršinti. Tai rodo žmonių tikėjimo silpnėjimą, nes, jeigu, pav., kokia nors šiek tiek rimta firma pasiskelbs sutinkanti mokėti pusę nuošimčio daugiau, negu kitos, tai galima tikrai pasakyti, kad ji bus užversta pasiūlymais, o tai, kad žmogui, gal būt, nebus atleistos jo kaltės, jeigu jis neatleis savo kaltininkams, jis nė nemano ir mažai tuo tetiki.

Kiekviena idėja privalo kalbėti pati už save. Jeigu ji teisinga, tai būtinai pergalės, nežiūrint sutinkamų kliūčių; o jeigu ji klaidinga, tai iš anksto pasmerkta pražūti, neveizint milijonų ją palaikančių durtuvų. Klysta tie, kurie mano, kad idėjos pergalė galima pagreitinti prievarta. Kiekviena prievarta tvirkina taip priverčiančius, taip ir priverčiamus. Prievarta galima kovoti su piktu tik tuomet, kai jis yra stichinis, pav.: mes gaisrą užliejame vandeniu; pamišėlį sodiname į izoliacinę kamerą, jėga ištraukiame peilį iš žmogžudžio rankos ir tt., bet į idėją bei žmogaus įsitikinimus mes galime paveikti tik įtikinimu.

Bergždžios visos mūsų pastangos — nėra tokių pančių, tvirtovės mūrų bei patrankų, kurios galėtų sulaikyti žmogaus minties pažangą.

IV.

Begaliniai didis lytinis patraukimas metė pirmykščius vyrą bei moterį į vienas

kito glėbį. Iš to susiartinimo radosi karta. Tačiau maža tebuvo gimdyti pasauliui naują žmogų, reikėjo jis dar palaikyti jo gyvenimo pradžioje ir ant kojų pastatyti, nes be to, būdamas silpnas ir bejėgis, jis neišvengiamai būtų pražuvęs žiaurioje gyvenimo kovoje. Del to motina turėjo ilgesnį laiką gyventi drauge su savo vaikučiais, penėti juos savo krūtimis, slaugyti bei rūpintis jais ir visomis savo išgalėmis ginti juos nuo visokių gresiančių jiems pavojų. Vaikučiai puikiausiai suprasdavo šeimyninės globos svarbą ir klusniai subėgdavo, motinai šaukiant, po jos sparneliais, jausdamiesi čion visai laimingais bei ramiais. Tėvas pradžioje, tur būt, mažai tedalyvavo šioje šeimos laimėje, bet, laikui bėgant, ypač mažai tesant moterų, kai tekdavo jas branginti, jis, lytinio patraukimo skatinamas, ėmė dažniau lankytis gimtinių namų pastogėn. Bet čia jam neretai tekdavo rasti bičiulius, su kuriais tada jis kruvinai grūmėsi. Stipresnysis nugalėdavo ir įgydavo sau meilės teisę, o silpnesnieji arba žūdavo, arba gerokai aplamdyti likdavo nuolankiais nugalėtojo meilavimosi žiūrovais, laukdami sau geresnės progos. Nugalėtojas stengėsi įtikti savo poniai, kiek galint jai patarnaudamas, bet pirmykštės moteriškės širdelė buvo nepaperkama. Pasitaikydavo, kad laimingasis vyras, grįžęs namo su grobiu iš pavykusios medžioklės, ras-

davo savo neištikimą draugę kito laimingesnio glėbyje, su kuriuo jam vėl prisieidavo žūtbūtinai grūmtis.

Tokioms sąlygoms esant, moteriškė gan gerai gyvavo: ji buvo gerbiama, turėjo daug vyrų (poliandrija), nieks nedrįso jos skriausti, bijodamas jos nepalankumo, ji valdė vyrus lygiai ir vaikus. Vyrui tada kartais būdavo sunkoka, nes bet koks akiplėša galėjo jam suskaldyti pakaušį ir aplamdyti pašones. Bet visa tai veikė į rasės pagerinimą. Vaikai tada gyveno visai gerai, nes, būdami su motina vieno kraujo, jie visumet buvo jos glamonėjami, mylimi bei aprūpinami.

Tik taip dalykams esant, galėjo išsivystyti pirmykščių žmonių tarpe altruistiniai bei socialiai jausmai; tik tokioms sąlygoms esant žmonės stengė nugalėti visas kovos už būvį sunkenybes ir ilgainiui tapti pasaulio valdovais. Moteriškė šiuo atveju sulošia žymią rolę. Tie gyvūnai, kurie neturėjo savyje tų patraukimų arba turėjo juos kiek silpnesnius, pasmerkti buvo neišvengiamai pražūti, nes jie veikė pavieniui ir nebeturėjo kuom papildyti savo žuvusiųjų už būvį kovotojų. Kadangi šie patraukimai bei jausmai užsigrūdydavo žiaurioje gyvenimo kovoje ir gamtos atranka būdavo sortiruojami per šimtmečių daugybę, tai jie žmogaus sieloje paliko nenykstančias lyg ir gaivalines žymes, įgijusias instinktų galę.

Tačiau ilgainiui baigėsi moteriškės valdžia. Galima manyti, kad tai įvyko delto, jog vyras, brangindamas moterį lytiniams reikalams, pasigailėdavo ją ir karo metu. Nugalėtieji vyrai paprastai būdavo žudomi, o moterys būdavo imamos belaisvėn ir tapdavo savo nugalėtojų pačiomis. Kadangi tais senovės laikais kruvini karai būdavo paprasčiausias dalykas, tai nugalėtojai prisirinkdavo tiek moterų, kad jas nustojo branginę, kaip pigią prekę. Dėliai to valdžia šeimynoje ir bendruomenėje pateko į vyrų rankas; tada socialio gyvenimo vaizdas visai pasikeitė: moterų valdžia labiausiai laikėsi dorinančia lytinio instinkto įtaka bei motinos meile, o vyrų valdžia buvo paremta vien tik storžieviška jėga, užtat ji neišvengiamai gimdė vergiją. Tuo būdu moteris, kad turėtų teisę gyventi, nustojo savo valdžios bei laisvės.

Vyras despotiškai elgėsi taip su savo skaitlingomis pačiomis (poligamija), taip ir su savo vaikais. Jis daugiau nebeturėjo reikalo pataikauti moteriai, ieškodamas jos meilės; jis ėmė ją varu. Ši tvarka tęsėsi tūkstančius metų ir paliko moters sieloje neišdildomas žymes. Ir dabar, lytinį aktą atliekant, pirmas žingsnis daromas vyro, ir dabar, net visai sutinkant moteriai, reikalaujama iš vyro pusės, taip sakant mandagumo dėliai, šiek tiek prievartos.

Vaikams tėvo valdžioje buvo daug blogiau, negu moteriai valdant. Jie buvo, tikrai sakant, jo vergai, su kuriais jis galėjo elgtis, kaip panorėjo: jis galėjo juos mušti, nužudyti, išvaryti iš namų, parduoti vergijon svetimiems ir t.t. Tačiau sūnūs buvo savo tėvo vergais tik iki tol, kol suaugdavo ir sustiprėdavo, po to jau jie galėdavo tinkamai jam pasipriešinti ir nesiduoti skriausti, o su laiku jie patys tapdavo tokiais pat vergų valdytojais, kaip ir jų tėvas. O dukters visą savo amžių likdavo vergėmis: kūdikystėje jos priklausė savo tėvui, išaugusios gi patekdavo vyro valdžion.

Paėmęs į savo rankas valdžią, vyras negalėjo visgi apimti visų moters pareigų; jis, pav., negalėjo gimdyti, krūtimis penėti ir t. t. Bet jis pilnai turėjo galimybę kliudyti moteriai atlikinėti šias svarbias pareigas; jis galėjo, pav., užversti ją varginančiais pašaliniais darbais, parduoti ją vergijon skyrium nuo vaikų ir t.t. Tokia tvarka negalėjo neatsiliepti ir į gamtos atranką: moterį imdavo ir gamindavo kartą ne stipresnysis bei gabesnysis, o galingesnysis. Nors šios sąvokos ir panašios, bet toli gražu netolygios, nes galingu galima tapti, nežiūrint į savo asmens gabumus, pav., del kilmės, turtingumo ar netikėtai.

Lengvai įgijamų moterų-vergių daugybė davė galimybės vyrui pernelig naudotis

meilės pramoga. Nuo to lytinės jo išgalės silpnėjo ir buvo reikalingos dirbtinio erzinimo, kurio pasiekdavo paleistuvavimo kultu (Baalo, Astartos, Veneros ir kt.), prostitucija, pederastija, sodomija ir t. t., taip klestėjusiomis senovėje. Visa tai labai demoralizuojančiai veikė į mases ir tiesiog vedė jas į išsigimimą.

Šių laikų veidmainė „kultūringa" žmonija ne pertoli nuo savo pusiau laukinių pratėvių. Oficialiai mes dabar pripažįstame vienpatystę, bet visuomenės nuomonė, ciniškai šypsodamasi, leidžia vyrui turėti įvairiais pavidalais išsyk daug pačių ir, be to, plačiai naudotis perkamąja meile. Valstybių valdžia vartotojų patogumui ir, kad apsaugotų „padorias" pačias bei dukteris nuo pasikėsinimų į jų dorą, išduoda tam tikrus leidimus paleistuvauti ir leidžia steigti net paleistuvavimo namus, kas vadinama prostitucijos reglamentacija. Šiuose paleistuvavimo namuose šių laikų vergės-prostitutės tampa jau tikromis vergėmis, nes įpainiotos į įvairių ekonominių sutarčių pinkles, jos faktinai nustoja net savo asmens laisvės. Šiuose namuose „padorūs" piliečiai gali paleistuvauti kiek ir kaip tik nori.

Vergės-prostitutės, visų niekinamos bei atstumtos, kas visgi nekliudo jomis naudotis, darbuojasi, parduodamos savo kūną, mūsų „kultūringos" visuomenės naudai bei pasmaginimui, kol jos jaunos ir

gražios. Vėliau, be laiko pasenusios, liguistos ir kiek fiziniai, tiek ir moraliai nukankintos, jos be pasigailėjimo išmetamos į gatvę, o iš ten jau patenka į ligonines, prieglaudas, kalėjimus bei į artimiausius kapus.

Senovės gladiatorių kovos niekai, sulyginus su dabartine prostitucija. Gladiatoriai džiugino publiką, mirdami arenoje, bet jų merdėjimas tęsėsi neilgai. O dabar mes darome pramogą iš bejėgės prostitutės, dažniausiai skurdo, bado bei mūsų „pavyzdingo“ visuomenės auklėjimo stumiamos į paleistuvavimo namus. Ir XX šimtmečio gladiatorius-prostitutė pasmerkta miriop publikos pramogai, bet jos merdėjimas lėtas bei skaudus: ji, dar gyva būdama, pūva nuo įvairių ligų, kuriomis mes patys ją užkrėtėme. O juk tai mūsų sesuo, silpna, likimo nuskriausta sesuo, kurią mes, sulig Kristaus mokslu, turėtume mylėti kaip patys save.

Šių laikų ekonominei vergei-moteriai legalė meilė mažai prieinama, jei tik ji neturi užtektinai pinigų, kad avansu užsimokėtų vyrui už jo lytinį darbą. Nelegalė meilė jai griežčiausiai draudžiama žiaurios visuomenės nuomonės. Tačiau mūsų dviveidė visuomenės nuomonė mažai tesirūpina pačiu nelegalės meilės faktu; reikalaujama tik prisilaikyti kai kurio paviršutinio padorumo, būtent: nelegalė meilė turi būti slapta ir neprivalo palikti po sa-

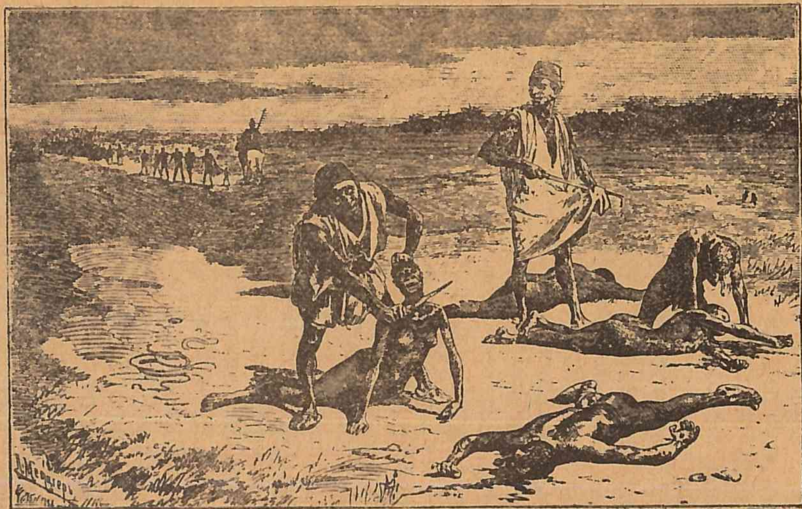
vęs naturalių pasekmių, t. y. vaikų. Nusikaltusias smarkiai baudžia visuomenės panieka bei kąsnio duonos atėmimu; merginos, pav., su kūdikiu rankose nieks nepriima tarnauti. Ši žiauri tvarka išdirbo moteryje, apsisaugojimo dėliai, melagingumą bei veidmainybę, o kad paslėptų savo nelegalės meilės pasekmes, ji priversta griebtis persileidimų, vaikžudysčių arba pamesti savo kūdikį. Bet kokias nežmoniškas kančias bei pergyvenimus turi kęsti jauna mergaitė, turinti normalius motinos instinktus, kad prisitaikydama prie beširdės visuomenės nuomonės, savo rankomis pasmaugtų savo pirmą mylimą kūdikį.

V.

Iš šio trumpo bei neišsemiančio aprašymo galima pastebėti, kad mūsų pasaulių „geriausiame" toli gražu ne viskas tvarkoje. Žmonija savo istorijos daug tūkstančių metų bėgyje pasiekusi kolosalių pasisekimų gamtos užkariavimo dalykuose, labai mažai tepasistūmėjo pirmyn savo doros pagerinimo atžvilgiu. Dabar mes, naudodamiesi perkunsargiais, jau nebesibijome griaustinių; savo aeroplanais mes išdidžiai nardome oro erdvėse lyg paukščiai; telefonais bei telegrafais mes trumpu laiku susisiekiame vienas su kitu per daug tūkstančių kilometrų; gelžkeliais bei garlaiviais mes kilnojamės iš vienos vietos į kitą neapsakomai greit; pasinau-

dodami elektra, mes naktį paverčiame diena; mašinų pagalba mes gaminame visokių vartojamų dalykų, kurie net nesisapnavo mūsų bočiams; mūsų protas praturtėjo įvairiais mokslais, menu bei kilniomis idėjomis ir t. t.

Tačiau, antrą pusę vertus, pas mus lygiai kaip ir seniau valdo tik stipresnieji, to silpnesnieji yra įvairiausiais patobulintais būdais ekspluatuojami. Mes lyg ir valdomės parlamentais, kurių nariai yra renkami pačios liaudies, bet mūsų rinkimai apstatomi tokiais gudrumais bei viešpataujančių partijų spaudimu, kad į parlamentus toli gražu ne visad patenka žmonės, atatinką liaudies valiai. Be to, jie dažnai nepasiruošę visuomenės veikimui, todel už juos jų darbą atlieka nedaugelis protingesniųjų bei geriau prisiruošusių (oligarchija). Tarybų Rusijoje, pav., rinkimai į įvairius revkomus vykdomi stipriai spaudžiant komunistams, todel valdymo būdas Rusijoje visai negali būti laikomas liaudies bei demokratiniu, kaip jie patys skaito, o turi būti pripažintas oligarchiniu bei despotiniu. Toks valdymo būdas buvo jau senovės Graikijoje, bet pripažintas visai netinkamu, nes ne be pamato manė, kad vienas monarchas, ypač jeigu jo valdžia apribota, gali pridirbti mažiau pikto, negu dešimts ar šimtas tokių pat monarchų — oligarchų, iš kurių kiekvienas stengiasi palaikyti savo drau-

Vergų ravininkai žudo pailsusius kelionėje vergus.

gus, surištas su jais partinė disciplina. Kad išlaikyti savo rankose valdžią ir ilgiau naudotis savo privilegiruota padėtimi, mes bijome saulės šviesos — viešumos bei tyraus vėjelio — kritikos, užtat mūsų namai priplėkę ir atsiduoda puvėsiais.

Mūsų ištobulintu ginklu mes trumpiausiu laiku galime žydinčias tirštai apgyventas šalis paversti dykuma. Bijodami ir nepasitikėdami vienas kitu, mes laikome apginkluotą be jokios naudos didelę daugybę žmonių ir aikvojame jų išlaikumui daug liaudies lėšų, kurios galėtų būti naudingiau suvartotos.

Mes skelbiame kilnias idėjas, bet toli gražu netaikome jas gyvenime. Mes pripažįstame „šventąją“ nuosavybę, bet yra daug būdų bei progos, kada stipresnieji gali nepripažinti jos, nebūdami už tai įstatymų baudžiami. Pirklys, pav., gali, visai nesibijodamas bausmės, uždėti po keletą centų ant savo prekių ir tuo būdu įsikišti į kišenę tūkstančius liaudies pinigų, bet, jei kas iš jo kišenės ištrauks vieną litą, tai tikrai už tat paklius kalėjiman. Mes skelbiame darbštumą, bet laikome jį privalomu tik neturtingiems, o turtingi gali laisvai naudotis saldžiu dykavimu—dolce far niente. Mes skelbiame prisilaikymą nuo svaigalų ir steigiame pavyzdingas blaivybės draugijas, bet tuo pat laiku, klaidingai suprasdami mūsų ekonominius

reikalus, mes girdome mūsų liaudį ir labai sėkmingai stumiame ją į išsigimimą ir t. t.

Visa tai pasaulio pikta bei neteisybė baisiai demoralizuojančiai veikia į žmoniją ir tiesiog greitais žingsniais veda ją į fizinį bei moralį išsigimimą, gimdydama be galo daug visokių rūšių degeneratų, kurie pripildo mūsų kalėjimus ir bepročių namus. —

To paties autoriaus yra dar šie veikalai:

1. Teismo medicina. Šviet. Minist. 1921 m. leidinys; sukrauta Šv. Kazim. Dr. ugijos knygyne. . . . 1 lit. 50 ct.
2. Teismo medicininio mirusių kūnų ištyrimo vadovėlis. Sveik. Departam. 1923 m. leidinys; sukrauta „Švyt. bendr. knygyne. . . . . 2 lit. 50 ct
3. Kalėjimų higienos uždavinys. Taising. Minist. 1923 m. leidivys; sukrautas ten pat. . . . . 2 lit 50 ct.

4. Apsimetimas *(įvadas)* 1924 m. . . . . . . 70 ct.	Visuose knygynuose.
5. Apsimetimas *(dvasios ligos)* 1924. m. . . . 85 ct.	
6. Apsimetimas *(nervų ligos)* . . . . . 1 lit. 10 ct.	
7. Apsimetimas *(jausmų organai)* 1925 m. 1 lit. 35 ct.	

„KULTŪROS“ KNYGYNĖLIS

eina po 5-6 numerius kas mėnuo. Knygelių turinys lengvai suprantamas ir labai įvairus. Jau yra išspausdinta šios knygos:

Nr. 1-2 Kapitalistinis ir socialistinis ūkis.
Nr. 3-4. Elektra ir jos istorija. *Vl. A.*
„ 5. Buda—Indų galvočius *L. Tolst.*
„ 6. Kaip savo sveikatą saugoti. *Gyd. Kvedaras.*
„ 7-8. Jūrų karaliaus Vainikas ir kitos *R. Gustafsono pasakos.*
„ 9-10. Gyvybės pradžios įstatymas *Prof J. Moore.*
„ 11-13. Pasaulio kūrimosi paslaptys. *N. Rubakinas.*
„ 14-16. Visuomenės ūkio istor.
„ 17-19. Našlaitės vargai *V. Hugo.*
„ 20. Konfucijus.
„ 21. Tiberijus ir Gajus Grakchai.
„ 22-25. Kaip skaityti knygos *N. Rubakinas.*
„ 26-27. Nusikalstamumas ir kova su juo.

Kiekvieno numerio kaina 25 centai. Patogiausia užsisakyti 20 numerių iš karto už 4 litus ir 50 ct. su prisiuntimu. Reikalaukite visuose knygynuose, arba rašykite šiuo adresu:

„Kultūros“ b-vė, Šiauliai, Dvaro g-vė. 83.

Reikalaukite įvairių knygų katalogą, pridėdami 25 ct.